

Whatever happened to the beautiful people?
Where have they gone?
Whatever happened to the beautiful people?
How can we carry on?

De componist (dat was ik dus) ging handenwrijvend achter de piano zitten en was binnen een minuut klaar (en ik neurie het wijsje nog wel eens, als ik door de Kalverstraat loop). Als u mij niet gelooft, hecht u misschien meer waarde aan de mening van Harry Bannink, die in een interview eens heeft verzucht dat goedlopende regels voor hem een schrikbeeld zijn. Kortom, hier is de moraal van dit verhaal, op rijm nog wel:

Doe eens iets anders, zit niet zo vast aan dactylus of trochee
Neem ze gewoon in een en dezelfde regel eens alletwee.

Dit hele betoog staat natuurlijk op

gespannen voet met het eerder door mij gegeven advies om bij het schrijven van liedteksten altijd uit te gaan van bestaande melodieën. Maar ik had het nu speciaal tegen a) die vasthouders die dat beneden hun waardigheid vinden; b) de velen die, als puntje bij paaltje komt, geen bestaande melodie kunnen bedenken, of niet weten hoe die verder ging; en c) Ivo de Wijs.

Het bovenstaande biedt mij een mooie gelegenheid om nog eens terug te komen op een boude bewering die ik vele, vele afleveringen geleden gedaan heb. Ik schreef (november 1988) half uit balorigheid, half uit overtuiging (maar ook in de stellige verwachting dat het niemand zou opvallen) dat de driekwartsmaat eigenlijk niet bestaat. Nu zijn er nogal wat mensen die geen Weense wals kunnen horen zonder in weemoed uit te barsten, en zodoende is het aantal brieven waarin op hoge toon geëist wordt dat ik nu eens af-

kom met een bewijs voor mijn gedurfd stelling, inmiddels gevaarlijk dicht in de buurt van de twee gekomen, zodat ik vrees niet meer onder een korte toelichting uit te kunnen.

Welnu, elke driekwartsmaat, zou je kunnen zeggen, is in feite een twee- of vierkwartsmaat waarbij de afzonderlijke halve of kwartnoten onderverdeeld zijn in drieën. Het bewijs hiervoor wordt geleverd door het feit dat het aantal maten bij een wals nooit een veelvoud is van drie, maar altijd van twee of vier. Probeert u het maar met *Wien, Wien, nur Du allein*: u zult merken dat het aantal maten precies 32 is. Hier zijn de eerste twee regels, met de lettergrepen waarop de acht tellen van de twee vierkwartsmaten vallen cursief: *Wien, Wien, nur Du allein, sollst stets die Stadt meiner Träume sein*. Wat, u bent nog steeds niet overtuigd? Oké, dan bestaat de driekwartsmaat wèl.

Taalkundige of talige vaardigheden?

Prof. dr. G. E. Booij – hoogleraar Algemene taalwetenschap, Vrije Universiteit Amsterdam

In het oktobernummer van *Onze Taal* 1988 schrijft de taalkundige (of talige?) fijnproever PCUdB: *'ik heb kei honger en ik heb daar kei van genoten'* blijken ook al tot de normale taalkundige uitrusting van adolescenten te behoren. Het gebruik van het bijvoeglijk naamwoord *taalkundige* in plaats van het hier bedoelde *talige* is een voorbeeld van een in Nederlands taalgebruik zeer algemeen verschijnsel: het gebruik van een adjectief met de betekenis 'betrekking hebbend op de wetenschap van x' in plaats van een adjectief met de betekenis 'betrekking hebbend op x'. In hetzelfde nummer van *Onze Taal* schrijft op blz. 145 de chirurg J. Granaada dat 'het joodse volk' een begrip is 'dat zijn etnologische dimensie in de diaspora is kwijtgeraakt'. Hier zou in plaats van *etnologisch* mijns inziens het woord *etnisch* gebruikt moeten worden.

Aannemelijke verklaring

Zowel in geschreven als in gesproken taal is dit verschijnsel wijd verbreid. Men spreekt of schrijft bijvoorbeeld over oncologische kwalen, karaktero-

logische eigenschappen, psychologische problemen, sociologische verschijnselen, klimatologische omstandigheden, en demografische ontwikkelingen. Ook in wetenschappelijke teksten vindt men dit euvel: taalkundigen spreken over fonologische verschijnselen waar fonische bedoeld zijn, of over het probleem van 'de psychologische realiteit van taalkundige regels', in plaats van 'de psychische realiteit van taalregels'.

Wat is de verklaring voor deze gewoonte? Volgens sommigen is het een symptoom van de vergaande verwetenschappelijking van ons wereldbeeld, waardoor verschijnselen benoemd worden in termen van de wetenschap die zich met die verschijnselen bezighoudt. Ik geloof dat dit inderdaad een factor is, maar er zijn ook taalstructurele factoren die daarbij een rol spelen. In de hierboven besproken voorbeelden *taalkundig* en *etnologisch* zijn er alternatieve adjectieven voorhanden, te weten *talig* en *etnisch*. In veel andere gevallen is dat niet het geval: wat zijn bijvoorbeeld de tegenhangers van *oncologisch*, *karakterologisch* en *demogra-*

fisch? De denkbare adjectieven *oncisch*, *karakteraal* en *demotisch* komen in die betekenis niet voor. Het veelvuldig gebruik van adjectieven op *-logisch* en *-kundig* zal dus ook te maken hebben met het niet beschikbaar zijn van een adjectief met de betekenis 'betrekking hebbend op x'.

Er is wellicht nog een andere taalstructurele factor in het spel. Ook bij een andere klasse van bijvoeglijke naamwoorden, de geografische, zien we een overeenkomstige kloof tussen de vorm en de betekenis. Zo heeft *Amerikaans* de morfologische (of morf(em)ische?) structuur [[[Amerik]aan]s], en we zouden dus als betekenis verwachten 'betrekking hebbend op Amerikanen', terwijl de feitelijke betekenis 'betrekking hebbend op Amerika' is. We leiden zulke adjectieven dus af van de naam voor de inwoners van dat land. Men zou natuurlijk ook kunnen zeggen dat hier een vorm van herinterpretatie meespeelt: de opeenvolging van de achtervoegsels *-aan* + *-s* wordt opgevat als één achtervoegsel (suffix) *-aans*. Analoog hieraan kunnen we

stellen dat woorddelen als *-logisch* en *-kundig* geherinterpreteerd worden als achtervoegsels om bijvoeglijke naamwoorden van namen af te leiden. Herinterpretatie kan overigens niet alles verklaren. *Brits* vertoont dezelfde overgang als *Amerikaans*: van 'betrekking hebbend op inwoner' naar 'betrekking hebbend op het land'. Maar in *Brits* is geen opeenvolging van achtervoegsels te bekennen die voor herinterpretatie in aanmerking komen.

Oplossingen

Het Nederlands biedt in vele gevallen wel degelijk alternatieven voor de onjuist gebruikte stapelvormen als *karakterologisch* en *demografisch*. We kunnen het bijvoeglijke naamwoord omschrijven met een woordgroep: in plaats van *demografische ontwikkelingen* krijgen we dan *ontwikkelingen in*

de samenstelling en omvang van de bevolking. De omschrijving laat echter meteen zien wat het voordeel van de woorden op *-logisch* en *-grafisch* is: de omschrijvingen worden lang en ingewikkeld.

We kunnen de gewraakte bijvoeglijke naamwoorden ook vervangen door een samenstelling. We krijgen dan *karakttereigenschappen*, *klimaatomstandigheden* en *taalverschijnselen*. Dit alternatief voldoet in het algemeen wel, maar niet voor *demografische ontwikkelingen*: *bevolkingsontwikkeling* is geen goed alternatief, omdat dat tot misinterpretatie kan leiden, te weten 'de ontwikkeling van de bevolking'. Misschien moeten we dan toch maar eens denken aan het creëren van adjectieven als *demotisch*! Helaas bestaat dit woord al als aanduiding van een bepaald Egyptisch schrift.

OPBERGEN VAN ONZE TAAL

Bestuur Genootschap Onze Taal

Het genootschap heeft cassettes laten maken met de opdruk *Onze Taal*, waarin minstens zes jaargangen van *Onze Taal* kunnen worden opgeborgen. Na een nummer van *Onze Taal* gelezen te hebben, kunt u de aflevering los in de cassette plaatsen.

Cassette thuisgestuurd

Als u f 10,90 overmaakt op giro-nummer 42 659 02 van het Genootschap *Onze Taal* in Den Haag, dan levert het secretariaat de cassette via de post zonder verdere kosten bij u thuis af.

I love . . .

Martin de Koning

Ik had er de Fransen niet voor aangezien, maar kennelijk kan ook Descartes het tij niet keren. *Miniac, je craque!* Ik heb het zelf gelezen, op de achterruit van zo'n authentiek bestofte *deux-chevaux*, in het pittoreske Bretonse dorpje Miniac-Morvan. De bekenenisliteratuur per autosticker. In het land van Voltaire en Vian. Ook daar al. Er is kennelijk geen houden meer aan; als een vloedgolf overspoelt het ons. En het is zonder aanzien des voitures gelijkelijk verdeeld over Saab Turbo en Fiat Panda. Men heeft blijkbaar een onbedwingbare behoefte den volke kond te doen van het feit dat men in Strijen doet van (*Strijen is zo!*), er een hond op nahoudt (*I love my Dobermann!*), wel aardig met poezen kan opschieten (*Ik ben een poezengek!*) of weleens een balletje slaat (*Squash players do it against the wall!*).

Hoe moet je dat nou toch verklaren, die exhibitionistische behoefte om wildvreemden per achterruit deelgenoot te maken van je afwijkingen? Persoonlijk houd ik het op een interessant taalkundig bijverschijnsel van de ontzuiling.

Toen geluk nog heel gewoon was, was het duidelijk waar je bij hoorde. Je was rooms, gereformeerd of Drees. Je zong

in het kerkkoor, zat op zaterdagkorfbal of bij de Jonge Natuurvorsers. Dat sociologisch bedje hadden je ouders voor je gespreid en daar had je maar in te stappen. Als je een erf had, had je een hond, als je muizen had een poes, en als je kind was een konijn. Maar je plakte toch niet op je Fongers dat je een poes had of aan korfbal deed? Dan had je er ook wel op kunnen zetten dat je aardappels at of twee knieën bezat. Die dingen spraken toen voor zichzelf. Kom daar nu eens om! Elsie uit Den Haag woont inmiddels gescheiden in Alphen aan de Rijn. Kees uit Kootwijk is in Amsterdam van zijn geloof gevallen en doet nu rebirth therapy, en mijnheer pastoor heet nu Sjef en woont onwettig samen in een doorzonwoning.

Ik heb eens van iemand gehoord dat Amerikanen die ver van hun geboor-

tegrond een streekgenoot ontmoeten, zo iemand bijna doodknuffelen. Mijn zegsman verklaarde dat uit het feit dat dat land zo immens groot is. Wie van Florida naar Chicago moet verhuizen, emigréert echt, met alle ontwortelingsgevoelens van dien. Daarom zijn yankees natuurlijk ook zo dol op manifestaties die het wankele wij-gevoel weer wat voeden: verkiezingsfeesten, massale kerkdiensten.

Nou is Amsterdam-Lochem natuurlijk San Francisco-New York niet, maar op een Hollands schaalte is er dunkt mij precies hetzelfde aan de hand. Men roept – in deze verwarde tijden – de andere dorpsbewoner, hondebezitter of honkballer per sticker toe dat men, Gode zij dank, ook lid is van de club. De autosticker als nieuwe groepstaal. Een mens moet ergens bij horen, nietwaar?

